

Hüdanur AYGUT

**DÜRTMELERİN (“NUDGE”) İNSAN
HAKLARI HUKUKUNA UYGUNLUĞU**

İÇİNDEKİLER

Dizi EDITÖRÜNÜN SUNUŞU.....	VII
ÖNSÖZ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM DÜRTME (NUDGE) TEORİSİ, DÜRTME TÜRLERİ VE DÜNYADA DÜRTME POLİTİKALARI

I. DÜRTME TEORİSİ.....	7
A. Dürtme Teorisinin Düşünsel Temelleri.....	8
1. Sınırlı Rasyonellik.....	8
2. İki Sistem Yaklaşımı.....	12
3. Kısıyollar ve Bilişsel Yanlılıklar Yaklaşımı.....	14
B. Dürtme Teorisi İle İlgili Başlıca Kavramlar.....	20
1. Dürtme.....	20
a. Genel Olarak.....	20
b. Dürtme Kapsamı Dışında Kalan Müdahaleler.....	23
2. Liberteryen Paternalizm.....	28
a. Kavramın Paternalizm Açısından Değerlendirilmesi.....	30
(1) Cebri (Coercive) Paternalizm ve Cebri Olmayan (Non-coercive) Paternalizm Ayrımı Açısından Liberteryen Paternalizm.....	32
(2) Sert/Güçlü (Hard/Strong) ve Yumuşak/Zayıf (Soft/Weak) Paternalizm Ayrımı Açısından Liberteryen Paternalizm.....	33

b. Kavramın Liberteryenizm Açısından Değerlendirilmesi...	35
II. DÜRTME TÜRLERİ.....	41
A. Amacına Göre: Paternalist ve Paternalist Olmayan Dürtmeler	42
B. Hedef Aldığı Bilişsel Sisteme Göre: Sistem 1 ve Sistem 2 Dürtmeleri.....	43
C. Karar Verici Tarafından Fark Edilip Edilememesine Göre: Gizli ve Açık Dürtmeler	49
D. Kullandığı Yönteme Göre: Teşvik Edici, Zorlayıcı ve Caydırıcı Dürtmeler	50
E. Karar Vericiye Yönelme Biçimine Göre: Doğrudan ve Dolaylı Dürtmeler	51
III. DÜNYADA ÖNE ÇIKAN DÜRTME POLİTİKALARI.....	53
A. Bilginin Araç Olarak Kullanılmasına Dayalı Dürtme Politikaları...58	
1. Bilgilendirme Kampanyaları	58
2. Tütün Ürünleri Üzerindeki Uyarıcı Yazı ve Resimler	59
B. Aşı Sertifikası (Health Pass) Uygulaması.....	62
C. Opt-out Sistemleri	68
1. Doku ve Organ Bağışında Varsayılan Rıza Modeli.....	72
2. Din Derslerinin Verilmesinde Opt-out Sistemi Uygulaması....	74
3. Bireysel Emeklilik Sisteminde Otomatik Katılım Modeli	78
4. Yardımlaşma Sandıklarına Üyelikte Opt-out Sistemi	81
D. Sakinleşme Süreleri (Cooling-off Periods)	82
E. Küçük Miktarlı Parasal Teşvik ve Caydırma Araçları (Monetary Incentives and Disincentives)	86
1. Aşılama Yönelik Parasal Dürtmeler	86
2. Sendika Üyeliğine Teşvik Eden ya da Üyelikten Caydırıcı Parasal Dürtmeler	88

İKİNCİ BÖLÜM
DÜRTMELERİN TEMEL HAK VE
ÖZGÜRLÜKLERE MÜDAHALE OLUŞTURUP
OLUŞTURMADIĞI SORUNU

- I. DÜRTMELERİN KİŞİSEL ÖZERKLİK HAKKI İLE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜNE KATEGORİK ŞEKİLDE MÜDAHALE OLUŞTURUP OLUŞTURMADIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ89
- A. Kişisel Özerklik Hakkı Bakımından Değerlendirme.....91
1. Literatürdeki Görüşler91
2. Değerlendirme94
- B. Düşünce Özgürlüğü Bakımından Değerlendirme..... 106
- C. Ara Sonuç..... 112
- II. DÜNYADA ÖNE ÇIKAN ÇEŞİTLİ DÜRTME POLİTİKALARININ SÖZLEŞMESEL HAKLARA MÜDAHALE OLUŞTURUP OLUŞTURMADIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ 113
- A. Bilginin Araç Olarak Kullanılmasına Dayalı Dürtme Politikaları 113
1. Dini Akımlar Hakkında Hükümetlerin Bilgilendirme Kampanyaları 114
2. Tütün Şirketlerinin Ürünleri Üzerinde Uyarıcı Yazı ve Resimlere Yer Verme Yükümlülüğü 120
- B. Aşı Sertifikası (Health Pass) Uygulaması..... 123
1. Çeşitli Toplu Kullanım Alanlarına Girişlerde Aşı Sertifikası Uygulaması..... 123
2. Toplu Taşıma Araçlarında Aşı Sertifikası Uygulaması..... 133
- C. Opt-out Sistemleri 138
1. Doku ve Organ Bağışında Varsayılan Rıza Modeli..... 138
2. Din Derslerinin Verilmesinde Opt-out Sistemi Uygulaması. 144
3. Bireysel Emeklilik Sistemine Otomatik Katılım Modeli..... 147
4. Yardımlaşma Sandıklarına Üyelikte Opt-out Sistemi Uygulaması 153

a.	AYM'nin İLKSAN ve POLSAN Kararları Bağlamında Yardımlaşma Sandıklarına Zorunlu Üyelik ve AYM üyesi Engin Yıldırım'ın Bu Kararlardaki Karşı Oyları.....	153
b.	Değerlendirme	158
D.	Kürtaj ve Kısırlaştırma İşlemleri Öncesinde Uygulanan Sakinleşme Süreleri.....	166
E.	Küçük Miktarlı Parasal Teşvik ve Caydırma Araçları.....	169
1.	Aşı Olmayan Kişilere Uygulanan Küçük Miktarlı Para Cezaları.....	170
2.	Parasal Araçlarla Bireylerin Sendika Üyeliğine Teşvik Edilmesi ya da Üyelikten Caydırılması	170
a.	İşçilerin Parasal Araçlarla Sendika Üyeliğinden Caydırılması	172
b.	İşçilerin Parasal Araçlarla Sendika Üyeliğine Teşvik Edilmesi.....	174

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜRTME TİPİ MÜDAHALELERİN İNSAN HAKLARI HUKUKUNA UYGUN OLUP OLMADIĞI SORUNU

I.	AİHS VE ANAYASA'DA SINIRLAMA REJİMİ	183
A.	Kanunilik Testi.....	183
B.	Meşru Amaç Testi	185
C.	Demokratik Toplumda Gerekliklik/Ölçülülük/Adil Denge Testi	186
II.	DÜNYADA ÖNE ÇIKAN ÇEŞİTLİ DÜRTME POLİTİKALARININ TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ İHLAL EDİP ETMEDİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	187
A.	Bilginin Araç Olarak Kullanılmasına Dayalı Dürtmeler.....	188
1.	AİHS M. 9 Açısından Dini Akımlar Hakkında Bilgilendirme Kampanyaları	188

a. Kanunilik	188
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplum Düzeninde Gereklilik/Ölçülülük.....	190
2. AİHS M. 10 Açısından Tütün Ürünleri Üzerinde Yer Verilen Uyarıcı Yazı ve Resimler.....	200
a. Kanunilik	200
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplumda Gereklilik	202
B. Aşı Sertifikası (Health Pass) Uygulaması.....	206
1. AİHS M. 8 Açısından Çeşitli Toplu Kullanım Alanlarına Girişlerde Aşı Sertifikası Uygulaması.....	206
a. Kanunilik	206
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplumda Gereklilik/ Ölçülülük	207
2. AİHS P4-2 Açısından Toplu Taşıma Araçlarında Aşı Sertifikası Uygulaması.....	208
a. Kanunilik	208
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplumda Gereklilik/ Ölçülülük	209
C. Opt-out Sistemleri	213
1. AİHS M. 8 Açısından Organ Bağışında Varsayılan Rıza Modeli	213
a. Kanunilik	213
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplumda Gereklilik/ Ölçülülük	218
2. AİHS M. 9 ve P1-2 Açısından Din Derslerinin Verilmesinde Opt-out Sistemi Uygulaması	222
a. Sistematik Telkin Yasağı Açısından Varsayılan Rıza Ursuru.....	222
b. İnancı Açıklamama Hakkı Bakımından Olumsuz Beyanda Bulunma Koşulu	228
3. Bireysel Emeklilik Sistemine Otomatik Katılım Modeli.....	235
a. Anayasa M. 48 Bakımından Değerlendirme	235

(1) Kanunilik.....	235
(2) Sınırlama Ölçütlerine Uygunluk.....	236
(3) Öze Dokunma Yasağı ve Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere Uygunluk/Ölçülülük.....	240
b. AİHS P1-1 Bakımından Değerlendirme	244
(1) Kanunilik.....	245
(2) Meşru Amaç ve Adil Denge/Ölçülülük.....	246
D. Küçük Miktardaki Parasal Teşvik ve Caydırma Araçları	251
1. AİHS M. 8 Açısından Aşı Olmayan Kişilere Uygulanan Küçük Miktarlı Para Cezaları	251
a. Kanunilik	251
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplumda Gereklik/ Ölçülülük	252
2. AİHS M. 11 Açısından İşçilerin Parasal Araçlarla Sendika Üyeliğine Teşvik Edilmesi	255
a. Kanunilik	255
b. Meşru Amaç ve Demokratik Toplum Düzeninde Gereklik/Ölçülülük.....	257
(1) Meşru Amaç	257
(2) Demokratik Toplum Düzeninde Gereklik/ Ölçülülük	263
SONUÇ	269
KAYNAKÇA.....	277
ULUSLARARASI ANDLAŞMALAR DİZİNİ	307
ANAYASALAR DİZİNİ.....	308
KANUNLAR DİZİNİ.....	309
KARARLAR DİZİNİ.....	311
ULUSLARARASI RAPORLAR/BELGELER DİZİNİ.....	317
KAVRAM DİZİNİ	319